

Asia

Oikeusvaltiokysymykset Suomen EU-puheenjohtajakaudella

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen on hallitusohjelman mukaan yksi Suomen EU-puheenjohtajakauden keskeisistä teemoista. Se tulee olemaan esillä sekä nimenomaisesti kyseistä periaatetta koskevien hankkeiden lisäksi myös läpileikkaavana teemana useiden muiden hankkeiden ja asiakokonaisuuksien yhteydessä. Tässä perusmuistiossa annetaan eduskunnalle tiivis katsaus näistä asioista sekä niihin liittyvistä Suomen tavoitteista ja suunnitelmista.

Suomen kannat ja tavoitteet Oikeusvaltioperiaate horisontaalisena kysymyksenä

Oikeusvaltioperiaatetta käsitellään kokonaisvaltaisen lähestymistavan kautta.

Oikeusvaltioperiaate on keskeinen osa niitä yhteisiä arvoja, joiden kunnioittamiseen kaikkien EU:n jäsenvaltioiden tulee olla sitoutuneita. Se liittyy kiinteästi muihin perustaviin arvoihin kuten demokratiaan ja perusoikeuksiin. Suomi katsoo, että EU:n oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvää toimintaa ja välineitä on tarpeen edelleen vahvistaa ja tehostaa.

Unionissa käytössä olevat oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvät välineet on nähtävä toisiaan täydentävinä ja etsittävä aktiivisesti niiden välisiä synergiaetuja. Suomi edistää puheenjohtajakaudellaan tällaista lähestymistapaa korostaen erityisesti sellaisten toimien merkitystä, joilla voidaan ennaltaehkäistä oikeusvaltioperiaatteeseen liittyviä ongelmia.

Korostetaan oikeusvaltioperiaatteen merkitystä unionin tulevaisuuteen liittyvässä työssä.

Suomi työskentelee sen eteen, että unionin tulevaisuuteen liittyvässä työssä nostetaan näkyvästi esiin unionin arvojen ja erityisesti oikeusvaltioperiaatteen rooli unionin toiminnan kulmakivenä sekä sen yhteys demokratian ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Suomi on esittänyt, että unionin tulevassa strategisessa ohjelmassa 2019–2024 tarve tehostaa oikeusvaltioperiaatetta koskevaa työtä mainittaisiin nimenomaisena tavoitteena, ja on valmistautunut edistämään tällaisen tavoitteen toimeenpanoa neuvoston työssä omalla puheenjohtajakaudellaan.

Neuvoston oikeusvaltioperiaatetta koskeva vuoropuhelu ja vertaisarviointimekanismi

Neuvoston oikeusvaltioperiaatetta koskevaa vuoropuhelua kehitetään ja vahvistetaan.

Suomen puheenjohtajakaudella toteutetaan yleisten asioiden neuvostossa neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun arviointi, jonka yhteydessä vuoropuhelua kehitetään ja vahvistetaan. Suomen tavoitteena on neuvoston päätelmät, joissa sovitaan nykyistä tarkemmin vuoropuhelun valmistelusta, käymisestä ja seurannasta sekä tarkennetaan sen kohdetta ja tavoitetta.

Oikeusvaltioperiaatetta koskevan vertaisarviointimekanismin luomista edistetään.

Suomi vie osaltaan aktiivisesti eteenpäin Belgian ja Saksan aloitetta oikeusvaltioperiaatetta koskevan jäsenvaltioiden välisen vertaisarviointimekanismin luomisesta. Suomen tavoitteena on, että Suomen puheenjohtajakaudella saataisiin sovittua yleisten asioiden neuvostossa vertaisarviointimekanismin toimintaa koskevista periaatteista samassa yhteydessä, kun neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelu arvioidaan.

Komission tiedonannot oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta EU:ssa

Neuvosto sitoutuu edistämään komission oikeusvaltioperiaatteen lujittamista koskevien tiedonantojen toimeenpanoa.

Suomi työskentelee sen eteen, että neuvosto sitoutuu edistämään komission suunnitelmia oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta ja etsii synergioita neuvoston ja komission oikeusvaltioperiaatetta koskevasta työstä.

SEU 7 artiklan mukaiset menettelyt

Suomi varautuu siihen, että joitakin jäsenvaltioita koskevat SEU 7 artiklan mukaiset unionin arvojen rikkomista menettelyt ovat yleisten asioiden neuvoston asialistalla Suomen puheenjohtajakaudella ja vie niitä eteenpäin tilanteen edellyttämällä tavalla.

Suomi suhtautuu vakavasti EU:n perustana olevien arvojen loukkaamiseen tai sen vaaraan. Unionin yhteisten arvojen noudattamisesta ei voida tinkiä.

Suomi edistää neuvoston puheenjohtajana Puolaa ja Unkaria vastaan vireillä olevia unionin arvojen rikkomista koskevia SEU 7 artiklan menettelyjä sellaisella tavalla, jota tilanteen kehittyminen kummassakin valtiossa edellyttää. Yleisten asioiden neuvoston kokouksissa käsitellään kunkin jäsenvaltion tilannetta tilannekatsausten ja kuulemisten muodossa.

Asetusehdotus EU:n talousarvion suojaamisesta oikeusvaltiopuutteilta ja muut rahoituskehysneuvotteluihin liittyvät hankkeet

Suomi toimii puheenjohtajana tehokkaasti mahdollisimman laajan yhteisymmärryksen saavuttamiseksi asetusehdotuksessa, joka koskee EU:n talousarvion suojaamista

oikeusvaltiopuutteilta sekä muissa oikeusvaltioperiaatteen noudattamista edistävässä rahoituskehysneuvotteluihin liittyvissä hankkeissa.

Suomi pitää tärkeänä löytää keinoja vahvistaa unionin rahoituksen ja oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen välistä yhteyttä ja luoda tähän liittyen ehdollisuutta. Neuvottelut asetuksesta unionin talousarvion suojaamiseksi oikeusvaltiopuutteilta ovat Suomelle tärkeä osa sekä neuvotteluja monivuotisesta rahoituskehyksestä 2021–2027 (nk. MFF-neuvottelukokonaisuus) että oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen tehostamista koskevia toimia. Suomen tavoitteena on saattaa päätökseen ehdotuksen tekninen artiklakohtainen käsittely. Vastaavasti Suomi edistää aktiivisesti muita rahoituskehysneuvotteluihin liittyviä ehdotuksia, joilla on liityntä oikeusvaltioperiaatteen edistämiseen.

Muut asiat, joilla on yhteys oikeusvaltiokeskusteluun

Edellä mainittujen hankkeiden edistämisen lisäksi Suomen puheenjohtajakaudella identifioidaan muissa asiakokonaisuuksissa olevia liittymiä oikeusvaltioperiaatteeseen ja pyritään myös niiden kautta edistämään tietoisuutta oikeusvaltioperiaatteesta ja sen noudattamista.

Suomi korostaa puheenjohtajakaudellaan oikeusvaltioperiaatteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä demokratian yhteenkuuluvuutta. Oikeusvaltioperiaatteen toteutumisella unionissa on erityinen merkitys oikeus- ja sisäasioiden alalla ja se huomioidaan horisontaalisena teemana useissa oikeusalan hankkeissa.

EU:n ulkosuhteissa Suomi edistää EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen globaalistrategian ja eurooppalaisen kehityspoliittisen konsensuksen mukaisesti oikeusvaltioperiaatteen toteutumista läpileikkaavasti. Keskeisiin osa-alueisiin kuuluvat mm. laajentumispolitiikka, kestävän kehityksen Agenda 2030 -tavoitteiden toimeenpano ja Post-Cotonou -sopimusneuvottelut.

Edellä mainittujen hankkeiden edistämisen lisäksi oikeusvaltioperiaate tulee Suomen puheenjohtajakaudella olemaan esillä muun muassa Romaniaa ja Bulgariaa koskevan yhteistyö- ja seurantamekanismin (CVM), korruption ja petosten torjunnan ja hybridiuhkien torjunnan käsittelyn yhteydessä.

Pääasiallinen sisältö

Oikeusvaltioperiaate horisontaalisena kysymyksenä

Oikeusvaltioperiaate on kaikkien nykyaikaisten perustuslaillisten demokratioiden kulmakivi. Se on myös yksi niistä keskeisistä arvoista, joihin unioni perustuu ja joita kaikki jäsenvaltiot ovat sitoutuneet noudattamaan liittyessään unionin jäseneksi.

Oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen on herättänyt viime aikoina huolta EU:ssa. Periaatteen noudattamiseen liittyvillä puutteilla on laajoja ja kauaskantoisia seurauksia sekä kyseisen jäsenvaltion että koko EU:n toimintaan. Kansalaiset ja yritykset eivät enää voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen, mikä muiden ongelmien lisäksi on myös omiaan heikentämään talouskasvua ja investointeja. Jäsenvaltioiden väliseen vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuva oikeudellinen yhteistyö kärsii, koska sen edellytyksenä on jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus toistensa oikeusjärjestelmiin. Myös EU:n ulkoinen

uskottavuus on vaarassa, jos oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen EU:n sisällä ei toteudu täysimääräisesti.

Oikeusvaltioperiaatteella on siten suora yhteys unionin hyväksyttävyyteen, uskottavuuteen ja yhtenäisyyteen. Tämän vuoksi sen toteutumista on syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti. Näin voidaan edistää tietoisuutta oikeusvaltioperiaatetta koskevista kysymyksistä, havaita ja ennaltaehkäistä ongelmat ajoissa ja puuttua mahdollisiin epäkohtiin tehokkaasti.

Eurooppa-neuvosto hyväksyy kesäkuussa strategisen ohjelman vuosille 2019–2024. Strateginen ohjelma määrittelee prioriteetit, jotka ohjaavat EU:n työskentelyä seuraavien viiden vuoden aikana. Suomi on ensimmäinen puheenjohtajamaa, joka alkaa toteuttaa uutta ohjelmaa neuvoston työssä. Suomi on esittänyt, että unionin tulevassa strategisessa ohjelmassa 2019–2024 tarve tehostaa oikeusvaltioperiaatetta koskevaa työtä mainittaisiin nimenomaisena tavoitteena, ja on valmistautunut edistämään tällaisen tavoitteen toimeenpanoa neuvoston työssä omalla puheenjohtajakaudellaan. Myös Suomen puheenjohtajakaudella jatkettavassa keskustelussa oikeusalan tulevaisuudesta on yhtymäkohtia oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen vastavuoroisen tunnustamisen ja keskinäisen luottamuksen näkökulmasta.

Neuvoston oikeusvaltioperiaatetta koskeva vuoropuhelu ja vertaisarviointimekanismi

Neuvostossa on käyty vuodesta 2014 lähtien vuoropuhelua oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi ja turvaamiseksi EU:n perussopimusten puitteissa. Käytännössä vuoropuhelua on käyty kerran tai kaksi vuodessa puheenjohtajamaista riippuen ja niissä on yleensä keskitytty tiettyyn teemaan. Vuoropuhelun edellisen arvioinnin tuloksena vuonna 2016 todettiin, että vuoropuhelu tulisi arvioida uudelleen vuoden 2019 loppuun mennessä ja että tässä yhteydessä tulisi keskustella myös vuoropuhelun kehittämisestä kohti vuosittaista vertaisarviointia. Suomi toteuttaa vuoropuhelun arvioinnin puheenjohtajakaudellaan.

Suomen näkemyksen mukaan hyvän vaihtoehdon muodostaisi malli, jossa vuoropuhelun pohjaksi kerättäisiin tietynä vuoropuhelua edeltävänä ajanjaksona EU:n toimielimissä, elimissä ja laitoksissa laaditut keskeisimmät raportit ja muut asiakirjat, joilla on liityntä oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen. (kuten oikeusalan tulostaulu ja eurooppalainen ohjausjakso). Tämän tiedon pohjalta vuoropuhelussa voitaisiin keskustella oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisesta ilmenevistä yleisistä kehityssuunnista EU:ssa, yhteisistä haasteista ja haasteisiin vastaamiseen liittyvistä hyvistä käytännöistä. Näin vuoropuheluun saataisiin jäsenvaltioiden toivomaa struktuuria ja systemaattisuutta sekä kattava tietopohja neuvostossa käytävälle keskustelulle oikeusvaltiokehityksestä Euroopassa.

Belgia esitti alkuvuodesta 2018 aloitteen jäsenvaltioiden välisestä vertaisarviointimekanismista, jossa tarkasteltaisiin oikeusvaltioperiaatteen täytäntöönpanoa, turvaamista ja vahvistamista jäsenvaltioissa. Mekanismi olisi luonteeltaan positiivinen ja osallistava, ja sen avulla pyritäisiin edistämään keskinäistä ymmärrystä ja yhtenäisyyttä jäsenvaltioiden välillä oikeusvaltiokysymyksissä. Mekanismin luomista käsitellään toukokuussa 2019 työnsä aloittaneessa Belgian ja Saksan vetämässä epävirallisessa työryhmässä.

Suomen tavoitteena on, että sekä neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun uudistamisesta että vertaisarviointimekanismin periaatteista voitaisiin sopia marraskuun yleisten asioiden neuvostossa.

Vuoropuhelusta ja vertaisarvioinnista sekä niitä koskevista Suomen kannoista tarkemmin ks. VNEUS2019-00233.

Komission tiedonannot oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta EU:ssa

Euroopan komissio antoi 3.4.2019 tiedonannon oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamisesta unionissa (COM(2019) 163 final). Tiedonannossaan komissio tarkastelee niitä välineitä, joilla voidaan seurata ja arvioida oikeusvaltiokehitystä sekä suojella oikeusvaltiota EU:ssa. Komission esittämät kolme pilaria, jotka voisivat edistää oikeusvaltioperiaatteen tosiasiallisen noudattamisen tukemista unionissa, ovat 1) oikeusvaltioperiaatteen tunnetuksi tekeminen, 2) ongelmien ennalta ehkäisy ja 3) kohdennettu reagointi. Komissio esittää näihin pilareihin liittyen joukon mm. oikeusvaltioperiaatteen noudattamista tukevan välineistön kehittämistä koskevia kysymyksiä, joita se pyytää Euroopan parlamenttia, Eurooppa-neuvostoa, neuvostoa ja jäsenvaltioita sekä asiaan liittyviä sidosryhmiä pohtimaan.

Komissio ottaa pohdintaprosessin ja käynnissä olevan keskustelun tulokset huomioon ja esittää omat päätelmänsä ja ehdotuksensa ennen kesätaukoa 2019 annettavassa tiedonannon toisessa osassa.

Komission tiedonannon ensimmäisestä osasta tarkemmin ks. VNEUS2019-00397.

SEU 7 artiklan mukaiset menettelyt

Vakavimpia unionin arvojen rikkomista koskevia tilanteita varten on käytettävissä SEU 7 artiklan mukainen menettely. Mekanismi jakaantuu kahteen vaiheeseen. SEU 7 artiklan 1 kohdan (ennaltaehkäisevä vaihe) mukaan neuvosto voi jäsenvaltioiden yhden kolmasosan, Euroopan parlamentin tai komission perustellusta ehdotuksesta parlamentin hyväksynnän saatuaan todeta jäsentensä neljän viidesosan enemmistöllä, että on olemassa selvä vaara, että jokin jäsenvaltio loukkaa vakavasti SEU 2 artiklassa tarkoitettuja arvoja. Ennen tämän toteamista neuvosto kuulee kyseistä jäsenvaltiota ja voi antaa sille suosituksia. Toisessa vaiheessa Eurooppa-neuvosto voi SEU 7 artiklan 2 kohdan nojalla yksimielisesti todeta, että jäsenvaltio loukkaa vakavasti ja jatkuvasti näitä arvoja, minkä jälkeen neuvosto voi määräenemmistöllä päättää sanktioista.¹ Asianomaiselle jäsenvaltiolle kuuluvat oikeudet, mukaan lukien äänioikeus neuvostossa, voidaan pidättää väliaikaisesti.

Komissio hyväksyi vuonna 2014 oikeusvaltioperiaatteen turvaamista koskevan toimintakehyksen. Se sisältää ns. varhaisvaroitusjärjestelmän tilanteisiin, joissa oikeusvaltioperiaatteeseen kohdistuu tietyssä jäsenvaltiossa järjestelmätason uhka. Menettelyssä keskeistä on komission ja kyseessä olevan jäsenvaltion jatkuva oikeusvaltiodialogi. Tarkoituksena on löytää komission ja jäsenvaltion välillä yhteinen ratkaisu ja ennaltaehkäistä tarve turvautua SEU 7 artiklan mukaiseen menettelyyn.

¹ SEUT 354 artiklan mukaan sovellettaessa SEU 7 artiklaa asianomaista jäsenvaltiota edustava Eurooppa-neuvoston jäsen tai neuvoston jäsen ei osallistu äänestykseen eikä tuota jäsenvaltiota oteta huomioon määriteltäessä mainitun artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua jäsenvaltioiden kolmasosaa tai neljää viidesosaa.

Komissio antoi 20.12.2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on olemassa selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta. Ehdotusta edelsi tammikuussa 2016 käynnistetty komission ja Puolan välinen oikeusvaltiotoimintakehyksen mukainen vuoropuhelu. Puolaa on kuultu SEU 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun menettelyn ensimmäisen vaiheen mukaisesti yleisten asioiden neuvostossa 26.6, 18.9 ja 11.12.2018. Lisäksi yleisten asioiden neuvostossa 16.10. ja 12.11.2018 sekä 19.2. ja 9.4.2019 saatiin puheenjohtajavaltion tilannekatsaus ja käytiin näkemystenvaihtoa.

Euroopan parlamentti antoi 12.9.2018 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja. Asiasta on käyty keskustelua yleisten asioiden neuvostossa tilannekatsausten muodossa 16.10. ja 12.11.2018 sekä 19.2. ja 9.4.2019. Varsinaisia kuulemisia ei kuitenkaan ole vielä järjestetty. Suomi on katsonut, että Unkarin kuuleminen neuvostossa tulisi käynnistää mahdollisimman pian.

SEU 7 artiklan menettelyistä tarkemmin ks. Puolan osalta VNEUS2019-00264 ja Unkarin osalta VNEUS2019-00263 ja niissä viitatus asiakirjat (toimitettu eduskunnalle osana neuvostopakettia EUN 136/2018 vp). Unkarin osalta ks. myös E 80/2018 vp (Valtioneuvoston selvitys: Oikeusvaltiotilanne Unkarissa; Euroopan parlamentin ehdotus neuvoston päätökseksi).

Asetusehdotus EU:n talousarvion suojaamisesta oikeusvaltiopuutteilta ja muut rahoituskehysneuvotteluihin liittyvät hankkeet

Euroopan komissio antoi 2.5.2018 asetusehdotuksen unionin talousarvion suojaamisesta tilanteissa, joissa oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen jäsenvaltioissa kohdistuu yleisiä puutteita (COM(2018) 324 final). Ehdotuksen tarkoituksena on luoda ehdollisuutta EU-varojen vastaanottamisen ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen välille. Se liittyy kiinteästi komission ehdotukseen vuosia 2021–2027 koskevaksi rahoituskehyskehyskeksi (COM(2018) 321 final). Rahoituskehyskokonaisuutta on käsitelty neuvoston työryhmässä (ad hoc working party on MFF) ja yleisten asioiden neuvostossa.

Neuvottelut asetusehdotuksesta ovat oikeusvaltioperiaatekokonaisuuteen liittyen Suomen EU-puheenjohtajakaudella keskeinen yksittäinen painopiste. Suomi pitää ehdotusta tärkeänä osana MFF-neuvottelukokonaisuutta ja pyrkii saamaan päätökseen ehdotuksen artiklakohtaisen teknisen käsittelyn.

Asetusehdotuksen keskeiset poliittiset osatekijät sisältyvät rahoituskehyskokonaisuutta koskevaan neuvottelulaatikkoasiakirjaan (ns. Negotiating Box). Rahoituskehyssovu sovitaan aikanaan Eurooppa-neuvostossa neuvottelulaatikkoasiakirjan pohjalta.

Asetusehdotuksesta tarkemmin ks. U 40/2018 vp ja UJ 44/2018 vp.

MFF-kokonaisuuden osalta on syytä mainita myös neuvottelut oikeusalan rahoitusohjelmista (perusoikeudet ja arvot -rahasto ja oikeusalan rahasto), joilla tuetaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumista jäsenvaltioissa. Ohjelmien tavoitteena on luoda toimiva oikeusalue ja pyrkiä edistämään yhteisen oikeusvaltiokulttuurin luomista (ks. tarkemmin U 60/2018 vp). Toiseksi on syytä nostaa esiin EU:n koheesipolitiikkaan liittyen neuvottelut viisumipolitiikan rahoitusvälinettä koskevat rahoitussäännöt sisältävästä nk. yleisasetuksesta. Ehdotuksessa unionin rahoituksen vastaanottaminen

kytketään EU:n perusoikeuskirjan noudattamiseen (ks. tarkemmin U 78/2018 vp). Molemmilla näistä ehdotuksista on selkeä liittymä oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen edistämiseen. Suomi on sitoutunut viemään näitä hankkeita aktiivisesti eteenpäin omalla puheenjohtajakaudellaan.

Muut asiat

Perus- ja ihmisoikeudet ja demokratia: Oikeusvaltioperiaate, perus- ja ihmisoikeudet sekä demokratia ovat erottamattomassa vuorovaikutuksessa keskenään. Suomen puheenjohtajakaudella annetaan EU:n perusoikeuskirjan oikeudellisen sitovuuden merkivuoden huomioivat neuvoston päätelmät, joihin on tarkoitus sisällyttää maininta perusoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen läheisestä suhteesta. Suomen keskeisiin tavoitteisiin unionin yhteisen arvopohjan vahvistamiseksi kuuluu myös EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen, jota on tarkoitus käsitellä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa syksyllä. Suomi tekee puheenjohtajakaudellaan tiivistä yhteistyötä EU:n perusoikeusviraston kanssa ja työskentelee sen eteen, että viraston vuosiraporttia ja komission perusoikeuskirjaraporttia hyödynnettäisiin enemmän myös oikeusvaltioperiaatekeskustelussa. Oikeusvaltioperiaatteen edistämiseen liittyvät myös Suomen tavoitteet yhteistyön tehostamiseksi vaaleihin kohdistuvan epäasiallisen vaikuttamisen torjumiseksi sekä unionin avoimuutta ja kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi.

Lisäksi Suomi järjestää Helsingissä 10.-11.9.2019 demokratiaa, oikeusvaltioperiaatetta ja perusoikeuksia käsittelevän konferenssin.

Laajentuminen: Suomen puheenjohtajakaudella jatketaan liittymisprosessia ehdokasmaiden (Albania, Montenegro, Pohjois-Makedonia, Serbia ja Turkki) ja mahdollisten ehdokasmaiden (Bosnia ja Hertsegovina sekä Kosovo) kanssa. Oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen on olennainen osa niitä kriteerejä, jotka valtion on täytettävä ennen kuin se voi tulla Euroopan unionin jäseneksi (SEU 2 ja 49 artikla sekä nk. Kööpenhaminan kriteerit).

Kestävän kehityksen agenda 2030: Oikeusvaltioperiaate liittyy ennen kaikkea Agenda 2030 -kestävän kehityksen toimintaohjelman 16. tavoitteeseen, jonka otsikkona on rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto. Suomen puheenjohtajakaudella EU raportoi ensimmäistä kertaa YK:n Agenda 2030 -seurantamekanismille EU-tason toimeenpanosta.

Post-Cotonou-neuvottelut: Suomen puheenjohtajakaudella jatketaan neuvotteluja EU:n ja AKT-maiden (Afrikka, Karibia, Tyynimeri) välisiä suhteita määrittävästä uudesta sopimuksesta (nk. Post-Cotonou). Oikeusvaltioperiaate kuuluu sopimuksen strategiaan prioriteetteihin.

Romaniaa ja Bulgariaa koskeva yhteistyö- ja seurantamekanismi (CVM): Suomen puheenjohtajakaudella tullaan antamaan neuvoston päätelmät CVM-prosessista. Riippuen tilanteen kehittymisestä kummassakin jäsenvaltiossa komissio saattaa suosittaa, että CVM-prosessi lakkautettaisiin jomman kumman tai molempien osalta. Oikeusvaltioon liittyvät kysymykset ja niissä tapahtuvan edistymisen seuranta ovat keskeinen osa mekanismeja.

Korruption ja petosten torjunta: Oikeusvaltioperiaatteen toteutumisella ja korruptiolla on yhteys toisiinsa. Korruptio heikentää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista. Suomen

puheenjohtajakaudella tullaan arvioimaan EU:n korruptionvastaisen toiminnan riittävyttä. Lisäksi EU:n varoihin kohdistuvien petosten, korruption ja muiden rikosten torjunnan vahvistamiseksi perustetun Euroopan syyttäjäviraston (EPPO) tulisi aloittaa toimintansa vuoden 2020 lopulla. Suomen EU-puheenjohtajakaudella on vireillä EPPOn perustamiseen liittyvät rekrytoinnit ja muut toimenpiteet. Myös EU:n petostentorjuntavirasto OLAF:n tutkimuksia koskevaa asetusta ollaan päivittämässä tehokkaan yhteistoiminnan mahdollistamiseksi OLAF:n ja EPPO:n välillä. Tavoitteena on, että toimenpiteet saadaan toteutettua ajoissa siten, että EPPO voi aloittaa toimintansa ajallaan. Myös edellä mainittu asetusehdotus EU:n talousarvion suojaamisesta oikeusvaltiopuutteilta liittyy tiiviisti korruption torjuntaan.

Hybridiuhkien torjunta: Suomen puheenjohtajakaudella on vireillä useita hybridiuhkien torjumiseen liittyviä hankkeita ja aloitteita. Tavoitteena on myös saada tuotua yhteen useilla eri politiikka-alueilla viime vuosina käynnistetty EU-toimielinten toiminta ja jäsenmaiden yhteistyö. Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisella on läheinen yhteys yhteiskuntien resilienssiin ja siten niiden kykyyn suojautua hybridiuhkia vastaan.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 2 artikla, jossa määrätään unionin arvoista.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentin kannoista oikeusvaltioperiaatteen liittyen ks. mm. päätöslauselma 14. marraskuuta 2018 kattavan EU-mekanismin tarpeesta demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien suojelemiseksi (2018/2886(RSP)).

Kansallinen valmistelu

Institutionaaliset kysymykset -jaosto 10.6.2019.

Eduskuntakäsittely

E 66/2013 vp ja EJ 18/2018 vp (Valtioneuvoston selvitys oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen vahvistamisesta EU:ssa).

E 80/2018 vp (Valtioneuvoston selvitys: Oikeusvaltiotilanne Unkarissa; Euroopan parlamentin ehdotus neuvoston päätökseksi).

U 40/2018 vp ja UJ 44/2018 vp (Komission ehdotus asetukseksi EU:n talousarvion suojaamisesta oikeusvaltiopuutteilta).

Suomen kantoja oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi EU:ssa sisältyy myös mm. valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiaan 2018 (SuVL 1/2018 vp, E 106/2017 vp) ja valtioneuvoston selvitykseen ”Suomen EU-puheenjohtajakauden keskeisiä asiakysymyksiä; tilannekatsaus” (E 107/2018 vp).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat perustuslaissa vahvistettuja Suomen valtiosäännön keskeisiä periaatteita, joihin Suomi on sitoutunut myös EU:n jäsenenä sekä osana kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan (perustuslain 1 §:n 3 momentti).

Perusoikeuksista säätäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Ei taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Suomi on toiminut oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen parantamiseen liittyvässä keskustelussa aktiivisesti, osana noin kymmenen jäsenvaltion muodostamaa samanmielisten jäsenvaltioiden ryhmää.

Asiakirjat

Ei asiakirjaa

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Henriikka Leppo, VNEUS, henriikka.leppo@vnk.fi, puhelin 0295 160 023
Heidi Kaila, VNEUS, heidi.kaila@vnk.fi, puhelin 0295 160 313
Heli Siivola, VNEUS, heli.siivola@vnk.fi, puhelin 0295 160 476
Marko Mäntylä, VNEUS, marko.mantyla@vnk.fi, 0295 160 576
Salla Sammalkivi, VNEUS, salla.sammalkivi@vnk.fi, 0295 160 207
Tia Möller, OM, tia.moller@om.fi, puhelin 0295 150 105
Mia Eklund, OM, mia.eklund@om.fi, puhelin 0295 150 006
Timo Ranta, UM, timo.ranta@formin.fi, puhelin 0295 350 350
Tapio Puurunen, SM, tapio.puurunen@intermin.fi, puhelin 0295 488 254
Toni Tiala, VM, toni.tiala@vm.fi, puhelin 0295 530 361
Elisa Aaltonen, VM, elisa.aaltonen@vm.fi, puhelin 0295 530 024

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat Hoitaa	Oikeusvaltioperiaate OM, SM, UM, VNK
Tiedoksi	EUE, OKM, TEM, TULLI, VM, VTV, YM
